

До питання про лексико-семантичну підгрупу назв посуду для рідини

Л. М. Науменко

Університет Державної фіскальної служби України, Ірпінь, Україна
Corresponding author. E-mail: naumenko.liana@gmail.com

Paper received 10.06.21; Accepted for publication 23.06.21.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2021-253IX45-09>

Анотація. Стаття продовжує цикл публікацій автора, які присвячені вивченню історії формування окремих лексико-семантичних груп назв посуду та меблів, які найчастіше використовувалися у повсякденному побутовому житті українців. У статті проаналізовано лексеми на позначення назв посуду, який служить для зберігання рідини. Простежено історію становлення назв; зміни, які відбулися на фонетичному чи графічному рівнях. Встановлено мову походження, фіксацію в різних українських джерелах. З'ясовано сучасний стан використання в мові: українська літературна мова чи говірки.

Ключові слова: лексема. Посуд, лексема, лексичне значення, демінутив, жбан, корчага, черпак.

Вступ. Останнім часом в українському мовознавстві актуальним є всебічне вивчення різних лексико-семантичних груп побутової лексики, які тісно пов'язані з повсякденним життям народу, різноманітними елементами його матеріальної й духовної культури. У цих студіях мовні факти досліджують на багатому історичному та етнографічному тлі. Однак не всі групи лексики української мови були глибоко досліджені з відповідним теоретичним обґрунтуванням. Зокрема до таких можемо віднести лексико-семантичну підгрупу назв посуду, який призначений для вживання та зберігання рідини.

Актуальність вибору об'єкта дослідження зумовлена тим, що ця група лексики належить до широко вживаних сфер словникового складу, становить активний шар українського лексикону, який має такі характеристики: динамічність, наявність різних семантичних процесів. Це дало змогу дослідити більш глибоко семантичні та дериваційні зміни в структурі слів цієї лексико-семантичної підгрупи.

Короткий огляд публікацій з теми. Питання дослідження історії слів, їх лексико-семантичних груп неодноразово ставало предметом вивчення значної кількості науковців. Автори цих наукових розвідок досліджували різні групи лексики. О.Ю. Малюк розглядає становлення найменувань посуду сучасної української мови як лексичної парадигми на основі структурно-семантичного та культурологічного підходів. Н.Й. П'яст дослідила лексеми на позначення посуду, зміст яких співвідноситься з предметами матеріального світу. Назви посуду за українськими Актівими книгами XVI–XVII ст. вивчала І.Б. Царалунга.

Мета дослідження. Проаналізувати аспекти, які входять до складу лексико-семантичної підгрупи назв посуду, призначеного для вживання та зберігання рідини.

Матеріал і методи. Джерельною базою дослідження слугували опубліковані пам'ятки XII – XVIII ст., зокрема лексикони вітчизняних лінгвістів середньоукраїнського періоду, тексти, видані впродовж останніх років, які стали об'єктом опрацювань сучасними лінгвістами вперше, історичні словники української мови («Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст.» Є. Тимченка, «Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.», «Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.», «Словарь української мови» Б. Грінченка, «Словник укра-

їнської мови» П. Білецького-Носенка, Словник української мови в 11-ти томах). Початковий реєстр номенів встановлено з використанням етимологічних словників слов'янських мов, фіксації в найдавніших джерелах перевірено за словниками старослов'янської та давньоруської мов («Словарь старославянского языка IX – XI века», «Материалы для словаря древнерусского языка» І.І.Срезневського, «Словарь древнерусского языка XI – XIV в.в.» тощо). Було залучено лексеми, зафіксовані в діалектних словниках, етнографічних джерелах, спеціальній літературі з кулінарії та технології приготування їжі.

Методи дослідження вибрано відповідно до завдань і спрямованості роботи. *Порівняльно-історичний:* для визначення етимології досліджуваної лексики, встановлення еволюційних змін і закономірностей розвитку семантики конкретних лексичних одиниць; *методика внутрішньої реконструкції* як прийом порівняльно-історичного методу передбачає відтворення цілісної історії досліджуваних лексем; *методику зовнішньої реконструкції* застосовуємо для встановлення спільного й відмінного у функціонуванні досліджуваних номенів у споріднених слов'янських мовах; *описовий метод* застосовуємо при встановленні системних зв'язків між одиницями ЛСГ, а саме синтагматичних і парадигматичних зв'язків.

Результати та їх обговорення. *Джбан.* Дослідник історії слов'ян Л. Нідерле зазначає, що посуд, яким користувалися давні слов'яни, був не лише глиняним: траплялося, що чаші виготовляли з людських черепів, інколи ковані сріблом чи золотом. Вони мали невеликий розмір і для його позначення використовували слов'янські терміни, серед них *чьбань – жбан* [2, с. 347]. Етимологи виводять лексему від псл. *чьбань, слово поширилося в багатьох слов'янських мовах: р. бр. *жбан*, р.-цсл. *чьбань*, п. заст. *czban*, ч. *džban, žban, čban*, слц. *dzban*, схв. *жбѧн, жбѧнь, ѡбѧн*, ст. *чьбань*, стсл. *чьбань, чьвань*. О. Трубачов вказує на можливу спорідненість слов'янського кореня з **чьб-*, який не зберігся на слов'янському ґрунті, з лит. *kibtì, kimbi* [ЭССЯ, IV, с. 138–139]. І. Срезневський подає фонетичні варіанти *чьбань, чьвань*, які мали однакове лексичне значення 'посудина, глечик, чаша' [Срезневский, III, с. 1554]. М. Фасмер розглядає російський відповідник до українського *джбан / збан – жбан*, що в церковнослов'янській позначено як *чьбань / чьвань* 'дерев'яна посудина з кришкою' [Фасмер, II, с. 36–37].

Українські дослідники слово *дзбан* та форми *жбан*, *жбанок* також виводять від праслов'янського *šьbanъ і пов'язують його з *kubъ 'куб, кубок' [ЕСУМ, II, с. 47]. Фонетичний варіант *дзбан*, *збан*, *дзбанок*, *збанок* вважають запозиченням із польської. Його наводять як синонім до *куб*, *цебер* [ЕСУМ, II, с. 55, 47].

Лексема активно функціонує в XVI – XVII ст. переважно зі звукосполученням *зб-*, спорадично *дзб-* на початку слова: *збанъ*, *збанъ* 'дзбаночок', діалектна форма *збаночок* / *збаночок*. У джерелах цього періоду зазначено також *сквдєль* як відповідник до *збанъ* [СУМ XVI – XVII, II, с. 36–37]. Синонімом до *збан* є *квкшинъ* [Зизаній, с. 53]. *Дзбанокъ* Начиння для напоїв баясте з вухом. XVII. За турецькіє *дзбанки* зол. 15 Арх. ЮЗР. I, XI, 38 (1605) [СУМ, II, с. 708]. *Збанокъ* Глечик. [Геденъ] даль... *лямты въ збанкахъ порожнихъ* Рух. хр. 67. *Збанокъ* глиняный. Гал. II, 113 [ТМ, I, с. 708]; *Чванець*: *банка, оливная свдни, фаска, флаша* [1627 П. Бер., с. 156].

Збереглася ця традиція і в XVIII ст., в окремих текстах вказано на коштовні матеріали, з яких виготовляли цей посуд: ... *и сребряны(х) на столахъ стоящы(х) збановъ* [КлЗ, с. 282].

Про популярність цього виду посуду свідчить те, що назва потрапляла до перекладних словників: *сирпеа, сосу(д) винный, дєлва, дзбан* [1642 СЛЛ, с. 125; XIX Maxim, I, с. 189].

У XIX ст. форми функціонують паралельно: *жбан*, демінутив *жбанок* позначають те саме, що й *збан*, *збанок* [Желехівський, I, с. 218]. Російському *жбанъ* відповідає українське *дзбан*, *коновка* [Уманець, I, с. 215].

У XIX ст. вживають форми з різними наслідками взаємодії приголосних: асиміляції, потім дисиміляції [зб] > [жб] > [дзб]: *Жбанъ* Глечик глиняный, посудина з вузьким горлом. *Жбанецъ* (змени.) Глечичокъ; *чванець*. Див. *Дзбанъ*. *Бардакъ*. *Дзбанъ* (и.с.м.р.) *Жбанъ*. Глечик. Див. *Глекъ*. *По-польски теже* [Б-Н, с. 136, 114].

Б. Грінченко зафіксував декілька лексем на позначення цього виду посуду: *збан* і *дзбан*: *Ишов красний пан, ніс води збан*. Чуб. I. 68. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 415. Деривати *збанка* та *збанок* утратили зменшене значення. Демінутиви *збаночок*, *збаня*, *збанятко* вказують на маленький розмір. Окремі слова стають багатозначними і тому входять у різні тематичні групи [Грінченко, II, с. 121]. Фонетичний варіант *жбан* має однакове лексичне значення з *дзбан*, зафіксовано демінутиви *жбанецъ*, *жбанок*, *жбаник*, *жбанчикок*. Від лексем *жбан*, *дзбан* утворилися деривати-прикметники *жбанів* / *дзбанів*, *жбанячий* [Грінченко, I, с. 476].

Сучасна українська мова зберегла лексему *дзбан*, *дзбан*, розм. *жбан*. 'Глекоподібний глиняний, дерев'яний або металевий посуд для води, молока, квасу і т. ін.' [СУМ, II, с. 263], але вона вийшла з активного вжитку і поповнила шар пасивної лексики, а саме історизмів. *Дзбанок* має відповідник у розмовній мові *жбанок* і те саме лексичне значення, що й *дзбан*. Від *дзбан*, *жбан* утворився дериват *дзбаник*, розм. *жбаник* [СУМ, II, с. 264].

Спорадично засвідчено в говірках: бойків. *дзбан*, *збан* 1) 'глек, глечик'. 2) 'емальований бідон для мо-

лока місткістю в 1–4 л'; *дзбанок*, *збанок* 1) 'глечик'. 2) 'скляна банка'; 'бідончик' [Онишкевич, с. 211]; наддністр. *дзбанє* 'малий глечик' [Шило, с. 170]; зах.-поліс. *збан* і *збанок* мають однакове лексичне значення 'глечик із ручкою', окрім того, *збанок* у говірках має й інші значення: 2) 'глечик без ручки', 3) 'глиняний кухоль для пиття води', демінутив *збаночок* 'невеликий глечик з ручкою' [Аркушин, с. 182].

Корчага. Етимологія слова пов'язана з псл. *kъrčagъ / *kъrčaga, у стсл. *кръчагъ* 'глиняна посудина, глечик, корчага'. Поширене в багатьох слов'янських мовах: болг. *кърча* 'глиняна посудина для води та інш., глечик', *слвц. krčah* 'велика посудина з вузьким горлом, глечик', *двр., цсл. кърчагъ, кърчагъ, корчага, корчага, къръчага* 'горщик'. О. М. Трубачов не погоджується з тюркською етимологією цього слова. Він припускає можливе додавання до *kъrkъ 'шия' суфікса *-(j)aga*, виходячи з лексичного значення слова *корчага* як 'посудини з (довгим) горлом' [ЭССЯ, XIII, с. 207–208; Фасмер, II, с. 341; ЕСУМ, III, с. 46].

І. І. Срезневський подає декілька лексичних значень слова *кърчага* = *корчага* = *къръчага* 'горшок': *Людѣ же нальѣша корчагу ѡбжа и сыты ѿ коллдаза...* Пов. Вр. Л. 6505 г.; 'міра визначеної ємності': *Вина 80 корчагъ* Іп. л. 6654 г. Таке саме лексичне значення має форма чол. роду *кърчагъ* = *кръчагъ*. На той час у мові функціонували деривати *кърчажъць* = *кръчажъць* = *корчажъць* [Срезневський, I, с. 1411].

Спорадично зафіксовано в джерелах XV – XVII ст. слово *корчага* (глиняний посуд) 'корчага, глечик', *цсл. корчагъ* з тим самим лексичним значенням та *корчакъ* 'дерев'яна посудина для черпання води' [СУМ XVI – XVII, Вип. XV, с. 39].

Російському *корчага*, *корчака* відповідає українське *горшчок*, *горщик* (глиняний, без вушка) [Уманець, II, с. 38].

На початок XX ст. лексичне значення деталізується: *корчага*. Глиняна посудина з вузьким горличком для горілки. Із цим же лексичним значенням у джерелі зазначено слова *корчів*, *корчова* [Грінченко, II, с. 288].

Л. Нідерле, описуючи посуд, відносить слово *къръчаг* до запозичень з турецької мови від *korçag* – 'глечик' [2, с. 347].

Сучасна українська мова не має в активному вжитку розглянутої лексеми, вона перейшла до пасивної лексики, а саме до історизмів: *корчага*. У Київській Русі – велика глиняна посудина з вузькою шийкою для зберігання зерна або рідини [СУМ, IV, с. 302].

В українських говірках зафіксовано слово *корчага*: *закарпат. 1. 'Обплетений лозою скляний бутель, використований переважно для вина', інше значення є застарілою назвою 'глиняна (керамічна посудина) для питної води'* [Сабадош, с. 151]. Добре збереглося в буковинських говірках: *корчага* 'плетінка для олії чи горілки', проведено паралель з пол. *korozak* 'дерев'яний ківш, черпак', *кошелик* 'вид глиняного глечика для горілки'; *коршів* / *корчів*, *корчова* те саме, що й *корчага* [Онишкевич, I, с. 379–380].

Черпак. Етимологія слова *черпак*, можливо, пов'язана з дієсловом *черпати*, яке походить від псл. *čerpiti, що первісно означало 'тягти, шарпати, рвати', унаслідок уточнення значення із часом почали пов'язувати з 'переливати, відливати рідину'. *Черпак*

означає назву ковша, посудини для черпання. Можливий зв'язок із псл. *čьgrь, яке відповідає укр. чéрен (черепо́к). Дослідники вказують на його зв'язок із дієсловом черпати, яке означає дію під час набирання рідини; має похідні черпальник, черпакуватий, вичерпливий, вичерпний та відповідники в інших слов'янських мовах [ЕСУМ, VI, с. 308]. М. Фасмер виводить дієслово черпать від псл. *čьgrь, *čьgriti 'різати, відрізати' [Фасмер, IV, с. 346].

І. Срезневський зафіксував лексему чьрпало 'ковш, чаша': *Вы же, оставльшии ма...и готовяущи трапезоу родоу и рожаницамъ, напльняюще бѣсом чьрпала* [XII Срезневський, III, с. 1567]. Гіпотетично іменник черпало є суфіксальним утворенням від дієслова черпати. Покликаючись на І. Срезневського, зазначаємо, що автор подає фонетичні варіанти слова чьрпаниє = чьрпаниє = чьрпаниє для називання процесу пиття як уживання рідини: – *Готовящеи бѣсу трапезу и испольнящеи кумирж чьрпаниє*; та переносне значення: – *чєрпаніє, почєрпаніє*: – *Клжджъ, точа жизни мудро(сти) чьрпанишмъ, вѣрнымъ...* [XI Срезневський, III, с. 1567]. Ще один фонетичний ряд дієслова черпати (черпати = чьрпати = черпати = чьрплю) має декілька споріднених значень – *чєрпать*: – *чєрпаху, льюць (льюцьє) воду*; – *наливать, угощать*: *Чьрпахуть ми синее вино съ трудом смѣшено. Сл. плк. Игор*. Наступний приклад підтверджує думку про використання цього дієслова не лише у побуті, а також і під час релігійних відправ: *Питаяи же ест и чєрпя вино, всім вѣрнымъ подавая честное свое тѣло въ оставленіє грѣховъ. Кир. Тур.* [XII Срезневський, III, с. 1567]. Зауважимо, що вже на той час у др. мові були утворені деривати від черпало – демінутив чьрпальник (суфікс -льник-) 'ковш': – *малымъ чьрпальникомъ море исчерпети і чьрпальце = чєрпальце 'ковшиць': Пять братинокъ...да чєрпальце* [Срезневський, III, с. 1567]. Паралельні графічні варіанти, що відбивають різні стадії процесу втрати зредукованих фонем чьрпць та чєрпць зі значенням 'виночерпій' відомі з найдавніших пам'яток: *чєрпцью его, златоу чашю погоубившоу и тѣмъ печалноу бывшоу, и слышавъ Александръ и призавав...* Тотожне лексичне значення 'виночерпій' мають іменники чьрпцьши = чєрпцьши = чєрпцьши: *То гдѣ ти соуть чєрпцья. Чєрпцьяа готови предѣстояху. Чьрпцьши кєсаревъ* [Срезневський, III, с. 1567].

Поодинокі випадки вживання слова черпало // почєрпало // ковш у пам'ятках XVII ст. вказують на функціонування в тогочасній українській мові паралельних форм, що мали однакове лексичне значення: черпало, почєрпало: *вѣдро* [Беринда, с. 156]; *чєрпало. Situla/ Vrna / matella / Vas aquarium* [ЛСЛ, с. 536]; *ковшъ почєрпало* [Синоніма, с. 122]. Спорадично зафіксовано варіант *почєрпало*: *чєрпало, ковш* [ТМ, II, с. 202]; семантичний варіант *поставець* 'род сосуда для пиття; род ковша для черпання пива, квасу і др.': *Поставець на столу стоять порожнице* [ТМ, II, с. 185].

На синонімію з лексемою відро вказує й І. Максимович, фіксуючи префіксальний дериват: *Situla. Почєрпало, вѣдро, вѣдєрцє* [Махим, Ч. II, с. 1201].

Писемні джерела XIX ст. свідчать про особливу ак-

тивність використання лексеми черпало на українському ґрунті. П. Білецький-Носенко зафіксував: *Кившъ. Ковшъ*, вказуючи на фонетичні відмінності між українським та російським варіантом цього слова (чергування голосних [i] // [o] в закритому складі) [Б-Н, с. 183]; *Ковганка. Корчага. Ковшъ* [Б-Н, с. 187] – семантика слів залишається незмінною в обох мовах, змінюється лише орфографія.

П. Білецький-Носенко подає у своєму словнику лексичний варіант чумъ, що мав відповідник у російській мові – *ковшъ (въ російськихъ льтописяхъ)* 'великий дерев'яний ківш'. Окрім цього автор висловлює помилкове, на нашу думку, припущення про походження лексеми чумак та всіх її похідних саме від зазначеної лексеми чумъ, проводить паралель з татарською [Б-Н, с. 393]. Перекладні словники цього періоду також фіксують варіанти лексеми черпало 'черпак' та черпак та дериват від них – черпальня, утворений суфіксальним способом [Желехівський, II, с. 1068]. Українському коряк та корчик відповідало російське черпакъ [Левченко, с. 176].

Частота і послідовність уживання слова черпак упродовж XX ст. були досить обмеженими. Зауважимо, що Словник української мови Б. Грінченка засвідчує слово черпак, але не має слова черпало. Лексема черпак 'черпак на довгій палці або відро з короткою ручкою, що стоїть догори, для набирання води': *Ось чєрпак з водою* [Грінченко, IV, с. 458–459]. Інші лексичні значення не пов'язані з темою дослідження. Уже на початку XX ст. лексема зазнає змін не лише на рівні графічного оформлення, а й набуває додаткового (переносного) значення та розширює сферу використання з побутової до назви знаряддя праці. І. Огієнко зафіксував обидві форми – *чєрпак і чєрпало*, трактуючи їхню семантику як назву посудини, міри рідини, вказуючи на час фіксації – XV ст. Дієслово черпати, на його думку, могло мати праслов. коріння, і функціонувало у прямому та переносному значеннях [Ларіон, IV, с. 485].

Сучасна українська мова зберегла лексему черпак на позначення 'ковша як посудини для черпання чогонебудь, невеликої посудини', а також на позначення технічного терміна 'частини машини, механізму, що має форму ковша для виймання ґрунту, породи' [СУМ, XI, с. 312]. Іменник жіночого роду черпалка – синонім до черпак, ківш, але слугує лише для називання виду посудини для черпання. Демінутив від черпак – черпачок зберіг лексичне значення. Дериват черпачковий виражено прикметником, він є суфіксальним утворенням (суфікс -ов-ий) від початкової форми черпак. Деривати черпальник та черпальниця утворені від іменника черпак, але є назвами спеціальних понять, точніше назвами спеціальності людей певної професії; черпальний указує на призначення. Дієслово черпати має пряме і переносне значення, утворені від нього черпатися і черпаня однокореневі з черпати – черпнути [СУМ, XI, с. 312].

Окрім західноукраїнські говірки зберегли лексему черпак, яка має декілька лексичних значень: вид посуду та термін із анатомії; є синонімом до закарп. чиркало, 'назва рибальської снасті' [Сабадош, с. 415]. У бойківських говірках граматична форма черпак має зовсім іншу семантику: 'рибальський термін або при-

стрій для збирання чорниць [Онишкевич, с. 367].

Висновки. До складу зазначеної підгрупи входять лексеми, які відрізняються етимологією, за часом першої фіксації та відображенням у сучасній українській мові, її говірках. Більшість назв належить до питомої лексики: *дзбан/дзбан, корчага, черпак*. Праслов'янізмами є *дзбан/дзбан, корчага*; в давньоукраїнський період у мові з'явився номен *черпак*; *носатка* зафіксоване в новій українській мові; запозиченням з

церковнослов'янської є *кондійка*. Лексема *черпак* збереглася в сучасній мові та розширила лексичне значення, усі інші перейшли до пасивного шару лексики. Всі вони спорадично зафіксовані в українських говірках.

Варто продовжувати дослідження лексико-семантичних груп та їх підгруп української побутової лексики. Результати їх вивчення повинні стати підгрунтами для подальших лінгвістичних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малюк О.Ю. Систематологічний та культурологічний аспекти номінації посуду в сучасній українській мові (на матеріалі назв реалій побутово-виробничого призначення): дис. ... канд. філол. наук. Донецьк, 2000. 200 с.
2. Нидерле Л. Славянские древности. Москва: Изд-во иностр. лит., 1936. 450 с.
3. П'яст Н.Й. Формування тематичної групи «Назви посуду» в сучасній українській літературній мові: дис. ... канд.

філол. наук. Київ, 2003. 19 с.

4. Царалунга, І. Б. Назви посуду в українських актових книгах кінця XVI – початку XVII століття. *Наукові записки*. Сер.: Філологічні науки (мовознавство) : зб. наук. пр. Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. Вип. 100. С. 483-487.

REFERENCES

1. Maliuk O.Iu. Systematologichnyi ta kulturolohichnyi aspekty nominatsii posudu v suchasni ukrainskii movi (na materialii nazv realii pobutovo-vyrobnychoho pryznachennia): dys. ... kand. filol. nauk. Donetsk, 2000. 200 s.
2. Nyderle L. Slavianskye drevnosti. Moskva: Yzd-vo ynostr. lyt., 1936. 450 s.
3. Piast N.I. Formuvannia tematychnoi hrupy «Nazvy posudu» v suchasni ukrainskii literaturnii movi: dys. ... kand. filol.

nauk. Kyiv, 2003. 19 s.

4. Tsaralunha, I. B. Nazvy posudu v ukrainskykh aktovykh knyzhakh kintsia KhVI – pochatku KhVII stolittia. *Naukovi zapysky*. Ser.: Filolohichni nauky (movoznavstvo) : zb. nauk. pr. Kirovohrad. derzh. ped. un-t im. V. Vynnychenka. Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2011. Vyp. 100. S. 483-487.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. **Аркушин** – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок у 2-х т. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. Держ ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. Т. 1. А – Н, 2000. 353 с., Т. 2. О – Я, 200. 456 с.
2. **Беринда** – Лексикон словенороський Памви Беринди / підгот. тексту і вступ. ст. В. В. Німчук: надрук. з вид. 1697 р. фотомех. способом. Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. 271 с.
3. **Б-Н** – Білецький-Носенко П. Словник української мови / підгот. до вид. В. В. Німчук. Київ: Наукова думка, 1966. 421 с.
4. **Грінченко** – Словник української мови: В 4 т. / за ред. Б. Д. Грінченка. Київ: Лексикон, 1996.
5. **ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови: В 7 т. Київ: Наукова думка, 1982 – 2012. Т. 1 – 6.
6. **Желехівський** – Желехівський Є., Недільський С. Мало-русько-німецький словник. Львів, 1886. Т. 1: А – О, 590 с.; Т. 2.: П – Я, 632 с.
7. **Зизаній** – «Лексис» Лаврентія Зизанія. «Синоніма славеноросская» / підгот. текстів пам'яток і вступ. стаття В. В. Німчука. Київ: Наукова думка, 1964. С. 23 – 89.
8. **Іларіон** – Етимологічно-семантичний словник української мови – Etymological and semantic dictionary of the Ukrainian language : У 4 т. / Митрополит Іларіон ; ред. й допов. М. Ласло-Куцюк. – Вінніпег: Волинь, 1979 – 1994. Інститут дослідів Волині; Ч. 39. Т. 1: А – Д / ред., Ю. О. Мулик-Луцик, 1979. 365 с.; Т. 2: Е – Л / ред. Ю. О. Мулик-Луцик, 1982. 399 с.; Т. 3: М – О / ред. Ю. О. Мулик-Луцик, 1988. 415 с.; Т. 4: П – Я / ред. Ю. О. Мулик-Луцик. 1994. 557 с.
9. **ІСУМ** – Історичний словник українського язика / Всеукр. акад. наук, НДІ мовознав., Словник. сектор; уклад.: Є. Тимченко [та ін.] ; ред. С. Тимченко. Харків; Київ: Держ. вид. України, 1930. Т. 1 : А–Ж: зошит II (Г – Ж). 1932. 419 с.; Т. 1: А – Ж : зошит I (А – Г). 1930. XXIV, 528 с.
10. **КлЗ** – Зинівіт К. Вірші. Приповіді посполиті / підгот. тексту І. П. Чепіги; іст.-літ. коментар В. П. Колосової.

Київ: Наукова думка, 1971. 391 с.

11. **ЛСЛ** – Славинецький Є., Корецький-Сатановський А. Лексикон славено-латинський. Славинецький Є. Лексикон латинський Є. Славинецького. Лексикон славено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / підг. до друку В. В. Німчук. Київ: Наукова думка, 1973. С. 423 – 541.
12. **Онишкевич** – Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок: У 2 ч. Київ: Наукова думка, 1984. Ч. 1. А – Н, 1984. 494 с.; Ч. 2. О – Я, 1984. 514 с.
13. **Сабадош** – Сабадош І. В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського р-ну. Ужгород: Ліра, 2008. 480 с.
14. **Синоніма** – Синоніма славеноросская. «Лексис» Лаврентія Зизанія. «Синоніма славеноросская» / підг. текстів і пам'яток і вступ. стаття В. В. Німчука. Київ: Наукова думка, 1964. С. 91 – 172.
15. **СЛЛ** – Славинецький Є. Лексикон латинський. Славинецький Є. Лексикон латинський Є. Славинецького. Лексикон славено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / підг. до друку В. В. Німчук. Київ: Наукова думка, 1973. С. 59 – 420.
16. **Срезневський** – Срезневский И. И. Материалы для словаря древнерусского языка. СПб., 1893 – 1912. Т. 1 – 3.
17. **СУМ** – Словник української мови: В 11 т. Київ: Наукова думка, 1970 – 1980. Т. 1 – 11.
18. **СУМ XVI – XVII** – Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. 1994 – 2017. Вип. 1 – 17.
19. **ТМ** – Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV – XVIII ст.: У 2-х кн. / підг. вид. В. В. Німчук, Г. І. Лиса. Київ – Нью-Йорк, 2002.
20. **Уманець** – Уманець М., Спілка А. Словарь російсько-український. Львів, 1893 – 1894. Т. 1 – 2.
21. **Фасмер** – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева. Москва: Прогресс, 1964 – 1973. Т. 1 – 4.

22. **Шило** – Шило Г. Ф. Наддністрянський регіональний словник. Львів, Нью-Йорк: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2008. 288 с.
ЭССЯ – Этимологический словарь славянских языков / под ред. О. Н. Трубачева. Москва: Наука, 1974 – 2014. Вып. 1 – 39.
23. **Maxim** – Maximowicz J. Dictionarum Latino-Slavorum (1718–1724) / Joannis Maximowicz; фотопередрук і передм. О. Горбача. Рим: [s.n.], 1991. Ч. 1. 950 с.; Ч. 2. С. 951 – 1426 (Opera Graeco-Catholicae Academiae Theologicae Leopolitanae; Vol. 81).
- SOURCES**
1. **Аркушин** (Arkushyn) – Arkushyn H.L. Dictionary of West Polissya dialects in 2 volumes Lutsk: RVV "Tower" Volyn. Lesya Ukrainka National University, 2000. Vol. 1. A - H, 2000. 353 p., Vol. 2. O -Ya, 200. 456 p.
2. **Беринда** (Berynda) – Lexicon of Slovenian Pamva Berinda / prepared. text and introduction. Art. VV Nimchuk: print. with kind. 1697 photomech. way. Kyiv: Publishing House of the USSR Academy of Sciences, 1961. 271 p.
3. **Б-Н** (B.-N.) P. Biletskyi-Nosenko Dictionary of the Ukrainian language / P. P. Biletskyi-Nosenko [Prepared for publication by V. V. Nimchuk]. – Kyiv: Naukova dumka, 1966. – 421p.
4. **Грінченко** (Grinchenko.) – Dictionary of the Ukrainian Language: in 4 volumes / Edited by B. D. Hrinchenko. – K.: Lexycon, 1996.
5. **ЕСУМ** (ESUM) – An Etymological Dictionary of the Ukrainian Language: in 7 volumes – K.: Naukova dumka, 1982 – 2006. – Volume 1-7.
6. **Желєхівський** (Zhelehivsky) – Zhelehivskyi Ye., Nedilskyi S. Malorussian-German dictionary. Lviv, 1886. Vol. 1: A - O, 590 p.; T. 2.: P - Ya. 632 p.
7. **Зизаній** "Lexis" by Lawrence Zizani. "Synonym of Slavic" / prepared. memo texts and introduction. article by VV Nimchuk. Kyiv: Naukova Dumka, 1964. P. 23 - 89.
8. **Лларіон** (Larion) – Etymological and semantic dictionary of the Ukrainian language - Etymological and semantic dictionary of the Ukrainian language: У 4 т. / Митрополит Лларіон; ed. and added. M. Laszlo-Kutsiuk. - Winnipeg: Volyn, 1979 - 1994. Volyn Research Institute; Ch. 39. T. 1: A - D / red., Yu. O. Mulik-Lutsik, 1979. 365 p.; Vol. 2: E - L / ed. Yu. O. Mulik-Lutsik, 1982. 399 p.; Vol. 3: M - O / ed. Yu. O. Mulik-Lutsik, 1988. 415 p.; T. 4: P - I / ed. Yu. O. Mulik-Lutsyk. 1994. 557 c
9. **ІСУМ** (ISUM) – Historical Dictionary of the Ukrainian Language / Edited by Ye. Tymchenko. Ch.; K.: State Publishing House of Ukraine, 1930 – 1932. – Volume I.
10. **КлЗ** (CIZ) – K. Zynoviiv Poems. Folksy embellishments / □Text preparation by I. P. Chepiha; Historico-literary commentary by V. P. Kolosova□. K.: Naukova dumka, 1971. – 391 p.
11. **ЛСЛ** (LSL) – E. Slavinetsky, A. Koretsky-Satanovsky Slavic-Latin lexicon // E. Slavinetsky Latin lexicon of E. Slavinetsky. Slavic-Latin lexicon of E. Slavinetsky and A. Koretsky-Satanovsky / [Prepared for publication by V. V. Nimchuk]. K.: Naukova dumka, 1973. p.423 – 541.
12. **Онишкевич** (Onishkevich) – Onyshkevych M.Y. Dictionary of Boiky dialects: in 2 parts. Kyiv: Naukova Dumka, 1984. Part 1. A - H, 1984. 494 p.; Part 2. O - Ya, 1984. 514 p.
13. **Сабодош** (Sabadosh) – Sabadosh IV Dictionary of the Transcarpathian dialect of the village of Sokyrynysia, Khust district. Uzhhorod: Lira, 2008. 480 p.
14. **Синоніма** . (Sinonima) – Synonymous with Slavonic. "Lexis" by Lawrence Zizani. "Synonym of Slavic Russia" / ed. texts and memorabilia and introduction. article by VV Nimchuk. Kyiv: Naukova Dumka, 1964. S. 91 - 172.
15. **СЛЛ** (SLL) – Slavynetskyi Y. (Leksykon Latynskyi // Slavynetskyi Y. Leksikon Latynskyi Ye. Slavynetskogo. Leksykon slaveno-latynskyi Y. Slavynetskogo ta A. Koretskogo-Satanovskogo (Latin Glossary // Slavynetskyi Y. Latin Glossary by Slavynetskyi Y. Latin-Slavic Dictionary. Slavynetskyi Y. and Koretsky-Satanovsky / [Ed. by V.V. Nimchuk]. Kiev: Naukova dumka, 1973. – p. 59-420. Print.
16. **Срезневский** (Sreznevsky) – I. I. Sreznevsky The Materials for a Dictionary of the Old Russian Language / I. I. Sreznevsky. – St. Petersburg, 1893 – 1912. – Volume 1 – 3.
17. **СУМ** (SUM) – .Dictionary of the Ukrainian Language: in 11 volumes K.: Naukova dumka, 1970 – 1980. – Volume 1-11.
18. **СУМ XVI – XVII** – Dictionary of the Old Ukrainian Language XVI – XVII ст. Lviv: Institute of Ukrainian Studies. I. Круппакевич of the National Academy of Sciences of Ukraine. 1994 2017. Вип. 1 – 17.
19. **ТМ** (TM) – Tymchenko E. Materials for the dictionary of written and book Ukrainian language of the XV - XVIII centuries: In 2 books. / prep. kind. VV Nimchuk, GI Fox. Kyiv - New York, 2002.
21. **Фасмер** (Fasmer) – M. Vasmer Etymological dictionary of the Russian language / [Translated from German and amended by O. N. Trubachev]. – M.: Progress, 1964 – 1973. – Volume 1 – 4.
22. **Шило** – Transnistrian regional dictionary. Lviv, New York: I. Круппакевич Institute of Ukrainian Studies, 2008. 288 p.
ЭССЯ – Etymolohycheskyi slovar slavianskykh yazykov / pod red. O. N. Trubacheva. Moskva: Nauka, 1974 – 2014. Vyp. 1 – 39.
23. **Maxim** – Maximowicz J. Dictionarum Latino-Slavorum (1718–1724) / Joannis Maximowicz; фотопередрук і передм. О. Горбача. Рим: [s.n.], 1991. Ч. 1. 950 с.; Ч. 2. С. 951 – 1426 (Opera Graeco-Catholicae Academiae Theologicae Leopolitanae; Vol. 81).

On the question of the lexical-semantic subgroup of names of dishes for liquids

L. M. Naumenko

Annotation. The article continues the series of the author's publications, which are devoted to the study of the history of formation of separate lexical and semantic groups of names of dishes and furniture, which are most often used in everyday life of Ukrainian people. The article analyzes the tokens to denote the names of dishes used for liquid storage. The history of formation of names is traced; changes that have occurred at the phonetic or graphical levels. The language of origin and fixation in various Ukrainian sources have been established. The current state of use in the language is clarified: Ukrainian literary language or dialects.

Keywords: dishes, lexeme, lexical meaning, diminutive, jug, korchaga, ladle.